УДК 130.2+165.74
DOI https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.3.13

Козленко Павло Юхимович
кандидат філософських наук,
голова правління
Громадської організації «Одеський центр дослідження Голокосту»
вул. Садова, 10, Одеса, Україна
orcid.org/0009-0000-4660-852X

МЕТАМОРФОЗИ ГУМАНІЗМУ В XXI СТОЛІТТІ

Актуальність дослідження. *У сучасному світі як ніколи гостро поставлена проблема існування людини і людства. Формування постіндустріального інформаційного суспільства, активні соціополітичні, соціокультурні, соціоекологічні трансформації, зміна традиційних форм суспільного життя, сформованих соціальних стереотипів ускладнили життя і буття Homo Sapiens. Домінуюче соціотехнічне, утилітарне розуміння людини як ресурсу особливого роду стало результатом цілого низки історичних зрушень і підмін у суспільній європейській свідомості XX століття: в рамках глобалізації здійснюється уніфікація структур суспільного життя, руйнування форм соціокультурної та духовної ідентифікації людини. Вже сьогодні піддаються деконструкції моральні норми; застосовуються засоби нейролінгвістичного програмування і новітні політтехнології дозволяють здійснювати маніпуляцію свідомістю. При уважному розгляді всього цивілізаційного кризового процесу стає очевидним, що фактором, який породжую зазначену ситуацію є сама людина і глобальна криза, що виникла як слідство поведінки людини. Проблема полягає у виборі такої антропологічної моделі, яка, взята за основу в суспільстві, могла б сприяти подоланню глобальних кризових явищ. Без новацій гуманістичних складових нашого життя це видається неможливим, що й є фундаментальною ціллю цієї роботи.*

Мета дослідження *– побудова соціально-філософської концепції метаморфоз гуманізму і формування постлюдської соціальності.* ***Об'єктом дослідження*** *є сучасний гуманізм як глобальний соціокультурний феномен.* ***Предметом дослідження*** *– нові форми гуманізму та їх специфіка.*

Теоретично-методологічною основою дослідження *є діалектичний метод, феноменологічний метод, порівняльно-історичний метод. У роботі використовуються соціокультурний, генеалогічний, гетерологічний підходи.*

Результати. *Вся історія людства свідчить про присутність в ній певної ідейної домінанти – гуманізму, що уявляє собою, перш за все, форму аксіологічного антропоцентризму. Аналіз новітніх трансформацій гуманізму дозволяє розглядати їх як відображення змін фундаментальних ціннісних установок в сучасному світі; разом з тим це дає можливість припускати вплив гуманізму наших днів на світовий цивілізаційний процес.*

Дослідження тематичного поля гуманістичного світогляду виявляє ті конкретні сфери діяльності, від яких йдуть хвилі новацій в цю світоглядну парадигму і в які вони повертаються, змінюючи зміст і тканину цивілізаційної динаміки.

Метаморфози сучасного гуманізму, його трансформація в постгуманізм і трансгуманізм свідчить, що світова спільнота, незважаючи ні на що, продовжує розвиватися в діалоговому режимі, як простір часом полярних дискурсів і цінностей. Виявлення цілей і перспектив цього дискурсу не можна визначити без розуміння специфіки сучасного гуманізму як світогляду, що є основою прогресу людства.

Ключові слова: *людина, людство, суспільство, гуманізм, лібералізм, метаморфози гуманізму, постгуманізм, трансгуманізм, мораль, цінності.*

© Козленко П. Ю., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Вступ. Еволюція гуманізму і безпосередньо пов'язана з нею втрата людиною своєї привілейованої біосоціальної і соціопсихологічної позиції як у ставленні до самої себе, так і у відношенні з нелюдськими формами існування, привела до трансформації соціокультурного світу, проблематизації способів його виробництва і відтворення, його суб'єктності, які виражаються в необхідності переосмислення і пошуку підстав для оновленого гуманістичного дискурсу. У сучасному суспільстві відбувається поступове зміщення фокусу уваги соціальних наук і широкої громадськості з класичного гуманізму на постгуманізм і трансгуманізм. Ще в XX столітті почалася популяризація даних напрямків. Трансгуманізм є прямим попередником постгуманізму. Постгуманізм являє собою філософський напрям, який скасовує ідею про те, що людина – центр Всесвіту. Постгуманізм стирає жорсткі межі між людьми, тваринами, природою і технологіями, а також розглядає еволюцію людини через злиття зі штучним інтелектом і кібернетикою. Деконструкція трансгуманізму неможлива без дослідження ідеалу трансгуманізму – постлюдини, яка, згідно з думкою трансгуманістів, успадкує Землю за людиною. Постлюдське в цьому аспекті вимагає філософського осмислення, щоб встановити кореляцію та взаємозв'язок між гуманізмом, трансгуманізмом та постгуманізмом. Нові форми соціальності, що складаються в останні десятиліття, оскаржують базове припущення комплексу соціально-гуманітарних наук, згідно з яким межі соціального збігаються з межами людських відносин. Зрозуміло, речі, техніка, нелюдські форми існування завжди були частиною соціальних практик, але взаємодія між людьми становила генеративне ядро всіх соціальних явищ. В умовах постлюдської соціальності нелюдське не обмежується інструментальністю або регулятивністю, а стає найважливішим компонентом і необхідною формою виробництва і відтворення соціальності.

Конститутивна роль нелюдських і постлюдських форм існування у відтворенні соціальності вимагає соціально-філософського аналізу з метою їх осмислення, встановлення їх статусу, а також місця в системі філософії та суспільної практики. Зростання значущості нелюдських форм існування і їх гібридів у відтворенні соціальності змінює умови «нової нормальності», в яких потрібно завдання переосмислення статусу природи, машин і техніки, створення і освоєння складних і надскладних систем, прояснення етичних принципів постлюдяності, створення неантропоцентричних теорій політичної дії, суб'єктивності і спільноти. Рішення цього завдання передбачає істотні зрушення в логіці і методології соціально-філософського аналізу.

У зв'язку з перерахованими обставинами виникає необхідність в соціально-філософському обґрунтуванні метаморфоз гуманізму в сучасному світі, аналізу нових станів гуманізму як нових форм соціальності, виявленні найбільш значущих тенденцій у розвитку цих форм в контексті проблем, що позначилися на рубежі XX і XXI століть.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є побудова соціально-філософської концепції метаморфоз гуманізму і формування постлюдської соціальності.

Відповідно до поставленої мети і для її досягнення були визначені наступні завдання:

1. Визначити зміст і трансформаційний потенціал постгуманістичного дискурсу, його відмінність від гуманізму, антигуманізму, трансгуманізму.

2. Проаналізувати філософсько-методологічні засади сучасного гуманізму, головні напрями його наукових досліджень.

3. Розкрити основні напрямки гуманізму XXI століття в аспекті становлення постлюдських форм соціальності.

4. Реконструювати культуру Homo humanus, людини людяної, тобто систематизувати розуміння сучасним гуманізмом природи і сутності людини, її аксіологічного статусу і його етичної культури.

5. Дослідити вплив сучасного гуманізму на розвиток нелюдських форм життя.

Об'єкт і предмет дослідження. В якості об'єкта цього дослідження виступає сучасний гуманізм як глобальний соціокультурний феномен. Предмет дослідження – нові форми гуманізму та їх специфіка.

Теоретико-методологічні основи дослідження. Комплексний характер дослідження гуманізму зумовив увагу до нього філософів, педагогів, соціологів, соціальних психологів, істориків і представників інших суспільних наук і, відповідно, наявність великої кількості джерел.

Українські дослідники показали можливі напрями трансформації класичного гуманізму в сучасній картині світу. Серед них можемо виділити Є.Борінштейна [1], Е. Давиденко [2], Д. Кобелєву [3], О. Сухомлинську [4].

Методологічною і теоретичною основою дослідження послужили, перш за все, досягнення світової гуманістичної думки (Б. Рассел [5], Ж. П. Сартр [6], В. Франкл [7], М. Хайдеггер [8], А. Швейцер [9]), а також розгляд гуманізму як історично розвивається явища, що набуває нових форм на кожному історичному етапі свого розвитку, традиція звернення при аналізі природи людини до реальних умов його існування (Е. Фромм [10]). Гуманізм – спонтанне і разом з тим, інституалізоване явище, яке потребує суспільних механізмів своєї реалізації (П. Курц [11]).

Основний метод дослідження – діалектичний, який доповнюється феноменологічним. В силу того що гуманізм розглядається і як функціонуюче світоглядне явище, автор дослідження використовує соціокультурний підхід. Реалізації мети дослідження сприяє також порівняльно-історичний метод.

У роботі використовується генеалогічний підхід, що дозволяє показати історичні передумови і теоретичні мотиви еволюції гуманізму і формування постлюдської соціальності. Гетерологічний підхід задає логіку і методологію дослідження, в якому постгуманізм постає як плюралізація і диференціація гуманізму, співіснування людських, нелюдських і постлюдських форм соціальності.

Результати дослідження. Виключно складне становище людини в соціокультурній ситуації, що постійно трансформується, структурні та кількісні зміни цивілізації підтверджуються драматичними тенденціями в розвитку сучасної світової спільноти, злочинною агресією росії, геноцидальною атакою хамасу на Ізраїль, терористичною діяльністю ірану. У світі протікають процеси горизонтальної, вертикальної й територіальної міграції, йде перерозподіл людських ресурсів між основними секторами культури і економіки, змінюються цінності та ідеали, формується новий ринок. Виникла потреба у створенні спеціальних систем державного регулювання процесів переходу до інноваційного сучасного варіанту постіндустріального суспільства.

Аналіз нинішніх тенденцій виявляє, що в наші дні намітилася і стає все більш усвідомлюваною необхідність зміни основних парадигм людинознавства, зокрема, абсолютно очевидна потреба в переході від одних ідеалів і форм гуманізму до інших, від колишньої концепції обліку людського фактору до нової концепції самоорганізації вільних людей. Виникає необхідність розробки цілого класу не розглянутих раніше фундаментальних проблем у філософії з опорою на нову феноменологію.

До таких фундаментальних проблем відноситься і концепція гуманізму, що розвивається європейськими мислителями в якості основної цінності культури. Дослідження феномена гуманізму в якості проблеми філософської свідомості дозволяє зрозуміти його місце і роль в системі культурних цінностей, а також робить можливим встановити причини, відповідно до яких всередині поля гуманізму кристалізується досвід, що виключає гуманізм. Домінування тоталітарних цінностей, естетизація зла, переважання зразків поведінки, що диктуються масовою культурою, дозволило говорити про кризу гуманізму. У цю розмову вступили М. Хайдеггер і Ж. П. Сартр, Х. Ортега-і-Гассет і Клод Леві-Стросс та багато, багато інших відомих вчених.

Таким чином, ми уявляємо за необхідне філософське осмислення сутності сучасного феномена гуманізму, зміни місця і ролі феномена гуманізму в концептуальних моделях соціуму і культури.

У зв'язку з цим, природно, увагу вчених приковує лібералізм, що став для безлічі країн Західної Європи і США основою не тільки економічного і суспільно-політичного благополуччя, але своєрідною системою цінностей, стрижнем особливого світосприйняття, а часто, – синонімом демократії.

Традиційно гуманізм розглядається як цінність, світогляд та принцип поведінки, заснований на переконанні, що людина уявляє собою найвищу суспільну цінність, «на впевненості в здатності людини до необмеженого розвитку і самореалізації всіх її сутнісних сил, здібностей і талантів» [12, с. 213]. І саме лібералізм як «інтелектуальна й моральна настанова на таку

організацію суспільного життя, яка побудована на визнанні політичних і економічних прав індивіда…» [12, с. 403] показує безмежно широкі можливості імплементації ідей гуманізму.

У другій половині XX століття інтерес до теорії лібералізму і проблеми виявлення його власне гуманістичного змісту надзвичайно зріс. Причому, це продиктовано не тільки захопленням дослідженнями в області соціально-політичної теорії, а й нагальною необхідністю ідентифікувати ті практичні принципи, за якими розвиваються багато держав, традиційно зараховують себе до ліберального табору. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним, на наш погляд, стає аналіз еволюції і трансформації ліберальної теорії в цілому і її гуманістичної складової, зокрема, дослідження причин, що спричинили за собою зміну цієї теорії на концептуальному рівні. Тому постає питання про взаємодію основних ліберальних принципів з національними традиціями, культурою, світоглядом країн різних регіонів земної кулі (перш за все, західноєвропейського, східноазіатського і євразійського). Такий аналіз, на наше переконання, можливо здійснити, розглядаючи лібералізм в якості певної системи цінностей, що функціонує в міжкультурному і міжцивілізаційному вимірах.

Незважаючи на очевидні досягнення ліберальної доктрини в міжнародній практиці, багато питань залишаються відкритими і особливо актуальними для сучасної соціокультурної та політичної ситуації. Наскільки лібералізм гуманістичний? Наскільки ця система універсальна? Чи має лібералізм жорстку «прив'язку» до національної культури, національних традицій, до менталітету нації, і які тут детермінаційні акценти? Чи можлива альтернативна концепція, що забезпечує демократичні свободи громадян? Які, нарешті, витрати ліберальної політики та ліберальної ідеології? Який їх вплив на Інші сфери людського буття, що знаходяться за межами господарсько-економічної, політичної та правової діяльності?

Вивчення ідей лібералізму в сучасному науковому знанні, ґрунтуючись на фундаменті соціальної філософії, дозволяє мислити системно, логічно і стратегічно, тому й займає значне місце.

І лише в останні роки, на тлі соціально-політичних, соціокультурних та економічних криз, зростання невдоволення населення ходом і специфікою модернізаційних і постмодернізаційних процесів, відбулося усвідомлення всієї складності і суперечливості як феномена лібералізму, так і гуманізму, що, в свою чергу, почало стимулювати дослідницьку діяльність в даному напрямку.

Метаморфози гуманізму в XXI столітті – це не єдиний процес, а ціле віяло різних, часом суперечливих трендів. Сучасне наукове співтовариство спрямувало свої зусилля на переосмислення розуміння гуманізму під тиском нових викликів. Виділимо основні, на наш погляд.

Від антропоцентризму до екогуманізму. Класичний гуманізм ставив людину в центр світобудови. Але екологічні кризи – зміна клімату, масове вимирання видів – змусили переглянути цю позицію. З'явився екогуманізм: він розглядає людське благополуччя як нерозривно пов'язане зі здоров'ям всієї екосистеми. Філософи (Бруно Латур [13]) пропонують бачити людину не автономним суб'єктом, що протистоїть природі, а частиною складної мережі взаємозалежностей.

Технологічний виклик і нові парадигми. Розвиток штучного інтелекту, нейротехнологій, генного редагування породили гострі етичні питання. З одного боку, виникає технологічний гуманізм: ідея, що технології повинні служити людині, вирішувати соціальні проблеми та покращувати якість життя (наприклад, Японська концепція «суспільство 5.0» [14]). З іншого – з'являються течії, які ставлять під сумнів саму винятковість людини. Так, трансгуманізм націлений на подолання біологічних меж: перемога над старінням, поліпшення інтелекту і фізичних можливостей за допомогою технологій. Поняття **трансгуманізм** має на увазі інтелектуальний і культурний рух, в якому стверджується можливість і бажаність радикального поліпшення стану людини за допомогою практичного підходу. Що досягається, в першу чергу, шляхом розробки і широкого поширення технологій, що дозволяють усунути старіння і значно підвищити інтелектуальні, фізичні та психологічні можливості людини. Трансгуманізм виникає завдяки певному набору філософських передумов. Трансгуманістична філософія спирається на аристотелівську метафізику (філософське дослідження природи буття або реальності) і гуманізм епохи Просвітництва (в якому робиться сильний акцент на пріоритеті важливості людини і майбутнього вдосконалення людини-звіра). Крім того, трансгуманізм сягає своїм корінням у дарвінівський натуралізм

(людина є результатом недавнього еволюційного розвитку, і ми повинні контролювати та прискорювати власну еволюцію), ніцшеанську концепцію надлюдини (ідею самотворення себе в трансгуманістичній думці неможливо переоцінити), і марксистську ідеологію (важливість матеріальних умов і особливо технічного прогресу для революції; концепції природи людини; і концепції природи в цілому).

Постгуманізм йде далі: він відмовляється від жорсткого антропоцентризму, розглядаючи можливість співіснування людського, нелюдського та постлюдського (наприклад, у формі кіборгів або систем, де людина інтегрована з машиною). При цьому багато гуманістично налаштовані мислителі бачать в трансгуманізмі загрозу: є ризик «втратити людину», підмінивши його якимось техноорганізмом, і порушити принцип недоторканності людської гідності. Тобто, з нашої точки зору, **постгуманізм** – це не подолання гуманізму, моделювання утопічного чи ідеалізованого постлюдства; а деконструкція гуманізму, його диференціація та плюралізація, що передбачає співіснування людських, нелюдських та постлюдських форм соціальності. «Пост-» у світлі цієї плюралізації соціальності трактується не як «анти-» гуманізм або його більш досконала модель, а як «С-» -, що передбачає твердження людського суб'єкта в безперервній метаморфозі, модульованій відносинами, що підтримуються з різноманітністю нелюдських форм існування.

Інклюзивність та глобальний універсалізм. Класичний гуманізм багато в чому був продуктом західної культури. У XXI столітті він стикається із завданням інклюзії – врахування різноманітності культурних традицій, способів буття. Мова йде не про відмову від універсальних прав людини, а про пошук діалогічного підстави, яке визнає множинність шляхів до людської гідності. Одночасно глобальні міграційні потоки, пандемії та кризи оголили крихкість ідеї спільного людства, що породило, з одного боку, дискусії про межі солідарності, а з іншого – концепції на кшталт «радикального гуманізму», що підкреслюють безумовну солідарність з «іншим» (біженцем, мігрантом) просто на підставі його приналежності до людського роду.

Спотворення гуманістичних ідеалів. Надмірна довіра технологіям (передача машині функцій оцінки, контролю) веде до того, що людина знімає з себе відповідальність. Гуманістичні гасла часто використовуються для маніпуляцій суспільною свідомістю.

В результаті гуманізм в XXI столітті існує в стані постійного діалогу і навіть полеміки – з технологічними викликами, з критикою антропоцентризму, з новими формами соціальної нерівності, з глобальними ризиками. Він намагається знайти баланс: зберегти фокус на цінності людського життя, свободи і розвитку, але при цьому адекватно відповісти на виклики часу.

Висновки. Аналіз змісту, цінностей, методології, форм побуту сучасного гуманізму змушують говорити про нього як про складний соціокультурний комплекс. Структура сучасного гуманізму не тільки різноманітна, але і багатоякісна. Для позначення її особливості вводиться поняття «багатовимірний гуманізм». Якщо розглядати гуманізм в категоріях сутності та існування, то є всі підстави розрізняти як різноманіття його сутнісних якостей, так і різноманіття форм існування, тобто присутності і функціонування в державі, суспільстві, соціумі, культурі. Термін «багатовимірний гуманізм» дозволяє охопити його систему цінностей, методи і психологію мислення, його науково-дослідну практику, види соціалізації і стилі життя, а також простежити метаморфози гуманізму в XXI столітті. Ідея багатовимірності дозволяє ідентифікувати гуманізм як відкритий морально-етичний комплекс. Основними його компонентами є антропологічні, філософські, психологічні, педагогічні, загальнополітичні, еволюційні, екологічні та біологічні ідеї. За допомогою терміну «багатовимірність» фіксується комплексний характер сутності та існування гуманізму, а також їх складна взаємозумовленість і взаємозв'язок. Багатовимірність гуманізму представляє багатовимірну людину, яка живе у багатовимірному світі.

Сучасний гуманізм усвідомлює себе як світоглядну систему знань і методів, що вбирає як новітні, так і вже перевірені часом і культурою найбільш життєздатні і реалістичні цінності і погляди на людину, суспільство і світ. Ця парадигма розвивається як інтелектуально-моральний, науково-просвітницький і соціокультурний феномен, який постійно оновлюється і тяжіє до набуття планетарного масштабу. Сучасний гуманізм розглядається як складова частина

проєкту Нового лібералізму, що претендує на роль змістовного мейнстріму соціокультурних трансформацій сучасності.

Парадигма сучасного гуманізму позиціонує себе як фундамент благоустрою життя людини, включаючи в свій базовий зміст науковий світогляд, вільнодумство, критичне мислення, загальнолюдські екзистенційні, етичні, громадянські та екологічні цінності і загальнодемократичні соціальні ідеали.

Сучасний гуманізм проявляє очевидні тенденції до різноманітних форм соціалізації та інституціалізації, прагнучі стати культурною нішею, в якій відбувалася б інтеграція гуманістичного світогляду з утилітаризмом і досягалася розумна, моральна і законослухняна особиста і суспільне життя індивіда, повна щастя, задоволення і творчості.

Як теоретичний феномен гуманізм являє собою принципово не завершену, відкриту самореферентну метасистему, що включає в якості субсистемних блоків такі галузі знання, як філософія, антропологія, аксіологія, соціологія, культурологія, психологія, педагогіка, теорія еволюції, а також основи критичного мислення, фізики, біології, теорії інформації та інших наук, що становлять сучасну наукову картину світу.

Інформація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борінштейн Є.Р. Соціологія моралі: ціннісні виміри суспільства. *Перспективи. Соціально-політичний журнал.* №1. 2026. С. 211-218. DOI https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.1.26

2. Давиденко Е.М. Криза гуманістичної парадигми сучасного суспільства. *Вісник ДонНУЕТ (гуманітарні науки).* № 2(58). 2013. С. 7-18.

3. Кобелєва Д.Л. Сучасна (не) гуманістична доба: суперечливі цінності гуманізму в сучасній культурі. *Вісник гуманітарних наук.* № 17. 2026. DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.19470330

4. Сухомлинська О. Від гуманізму до неогуманізму, постгуманізму та трансгуманізму: педагогічне прочитання. *Філософія освіти.* № 30 (1). 2024. С. 75-89. DOI: https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-1-5

5. Бертран Рассел. Історія західної філософії. Харків: Фоліо, 2025. 864 с.

6. Jean-Paul Sartre. Existentialism and Humanism. Publisher : Methuen Publishing Ltd, 2007. 124 p.

7. Віктор Еміль Франкл. Людина у пошуках справжнього сенсу - психолог у концтаборі. Київ: Клуб сімейного дозвілля, 2025. 160 с.

8. Martin Heidegger. Uber Den Humanismus. Frankfurt Am Main : Vittorio Klostermann, 2000. 87 p.

9. Albert Schweitzer. Reverence for Life: The Words of Albert Schweitzer. Publisher : Maurice Bassett, 2017. 123 p.

10. Erich Fromm. The heart of man, its genius for good and evil. Publisher : New York : Perennial Library, 1971. 212 p.

11. Paul Kurtz. Humanist Manifesto 2000: A Call for New Planetary Humanism. Publisher : Prometheus, 2000. 76 p.

12. Філософський словник соціальних термінів. Харків: «Корвін», 2002. 672 с.

13. Bruno Latour. Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory (Clarendon Lectures in Management Studies). Publisher : Oxford University Press, 2005. 312 p.

14. Чалюк Ю. Суспільство 5.0 у японській концепції кендарен. *Mechanism of an Economic Regulation.* №1 (99), 2023. С. 65-74. DOI: https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.11

REFERENCES

1. Borinshtein, Ye.R. (2026). Sotsiolohiia morali: tsinnisni vymiry suspilstva [Sociology of morality: value dimensions of society]. *Perspektyvy. Sotsialno-politychnyi zhurnal.* 1, 211-218. DOI https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.1.26 [in Ukrainian].

2. Davydenko, E.M. (2013). Kryza humanistychnoi paradyhmy suchasnoho suspilstva [Crisis of the humanistic paradigm of modern society]. *Visnyk DonNUET (humanitarni nauky),* 2(58), 7-18. [in Ukrainian].

3. Kobelieva, D.L. (2026). Suchasna (ne) humanistychna doba: superechlyvi tsinnosti humanizmu v suchasnii kulturi [Modern (non -) humanistic era: contradictory values of humanism in modern culture]. *Visnyk humanitarnykh nauk,*17. DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.19470330 [in Ukrainian].

4. Sukhomlynska, O. (2024). Vid humanizmu do neohumanizmu, posthumanizmu ta transhumanizmu: pedahohichne prochytannia [From humanism to neo-humanism, post-humanism and transhumanism: a pedagogical reading]. *Filosofiia osvity,* 30 (1), 75-89. DOI: https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-1-5 [in Ukrainian].

5. Bertran Rassel. (2025). Istoriia zakhidnoi filosofii [History of Western philosophy]. Kharkiv: Folio. 864 s. [in Ukrainian].

6. Jean-Paul Sartre. (2007). Existentialism and Humanism. Publisher : Methuen Publishing Ltd. 124 p.

7. Viktor Emil Frankl. (2025). Liudyna u poshukakh spravzhnoho sensu - psykholoh u kontstabori [A person in search of true meaning is a psychologist in a concentration camp]. Kyiv: Klub simeinoho dozvillia. 160 p.

8. Martin Heidegger. (2000). Uber Den Humanismus. Frankfurt Am Main : Vittorio Klostermann. 87 p.

9. Albert Schweitzer. (2017). Reverence for Life: The Words of Albert Schweitzer. Publisher : Maurice Bassett. 123 p.

10. Erich Fromm.(1971). The heart of man, its genius for good and evil. Publisher : New York : Perennial Library. 212 p.

11. Paul Kurtz. (2000). Humanist Manifesto 2000: A Call for New Planetary Humanism. Publisher Prometheus. 76 p.

12. Filosofskyi slovnyk sotsialnykh terminiv [Philosophical Dictionary of social terms]. (2002). Kharkiv: «Korvin». 672 s. [in Ukrainian].

13. Bruno Latour. (2005). Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory (Clarendon Lectures in Management Studies). Publisher : Oxford University Press. 312 p.

14. Chaliuk, Yu. (2023). Suspilstvo 5.0 u yaponskii kontseptsii kendaren [Society 5.0 in the Japanese concept of kendaren]. *Mechanism of an Economic Regulation,* 1 (99), 65-74. DOI: https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.11 [in Ukrainian].

Kozlenko Pavlo Yukhimovych
Candidate of Philosophical Sciences,
Chairman of the Board
Public organization “Odesa Holocaust Research Center”
10, Sadova str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0000-4660-852X

METAMORPHOSES OF HUMANISM IN THE XXI CENTURY

Relevance of the study. *In the modern world, the problem of human and human existence is more acute than ever. The formation of a post-industrial information society, active sociopolitical, sociocultural, socioecological transformations, changes in traditional forms of social life, formed social stereotypes have complicated the life and existence of Homo Sapiens. The dominant sociotechnical, utilitarian understanding of man as a resource of a special kind was the result of a number of historical shifts and substitutions in the European public consciousness of the twentieth century: within the framework of globalization, the unification of structures of social life, the destruction of forms of socio-cultural and spiritual identification of a person is carried out. Even today, moral norms are being deconstructed; neuro-linguistic programming tools are being used, and the latest political technologies allow manipulating consciousness. Upon careful consideration of the entire civilizational crisis process, it becomes obvious that the factor that generates this situation is the person himself and the global crisis that has arisen as a consequence of human behavior. The problem is to choose an anthropological model that, taken as a basis in society, could help overcome global crisis phenomena. Without innovations in the humanistic components of our lives, this seems impossible, which is the fundamental goal of this work.*

The aim of the study *is to build a socio–philosophical concept of metamorphoses of humanism and the formation of posthuman sociality.* ***The object of research*** *is modern humanism as a global sociocultural phenomenon.* ***The subject of research*** *is new forms of humanism and their specifics.*

The theoretical and methodological basis of the research *is the dialectical method, the phenomenological method, and the comparative historical method. The paper uses socio-cultural, genealogical, and heterologous approaches.*

Results. *The entire history of mankind testifies to the presence in it of a certain ideological dominant – humanism, which is, first of all, a form of axiological anthropocentrism. The analysis of the latest transformations of humanism allows us to consider them as a reflection of changes in fundamental value attitudes in the modern world; at the same time, it makes it possible to assume the influence of humanism of our days on the world civilizational process.*

The study of the thematic field of the humanistic worldview reveals those specific areas of activity from which waves of innovations in this worldview paradigm come and to which they return, changing the content and fabric of civilizational dynamics.

The metamorphosis of modern humanism, its transformation into post-humanism and transhumanism shows that the world community, despite everything, continues to develop in a dialogue mode, as a space of sometimes polar discourses and values. The identification of the goals and prospects of this discourse cannot be determined without understanding the specifics of modern humanism as a worldview that is the basis of human progress.

Key words: *man, humanity, society, humanism, liberalism, metamorphoses of humanism, posthumanism, transhumanism, morality, values.*

Дата першого надходження статті до видання: 22.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.11.2026